

(català / Castellà / anglès)

Trilogia de la Privadesa com un tot

Sílvia Muñoz d'Imbert

Per entendre *Trilogia de la Privadesa* de Marga Ximenez i Nora Ancarola abans hem de parlar de l'MXEspai 1010, ja que com les mateixes artistes expressen, el treball que han anat realitzant com a gestores i curadores d'aquesta galeria i que va iniciar-se l'any 1999, ha anat inundant el seu projecte creatiu personal.

Nora Ancarola en parla d'aquesta manera: *"Paral·lelament a anar configurant el projecte MXEspai 1010, la Marga i jo vam anar creant una manera de treballar en què el que és personal i el que és privat, el professional i el creatiu, allò relacional i allò social es varen anar fusionant."*

De fet, *Trilogia de la Privadesa* no neix pas amb la intenció de convertir-se en una trilogia de bon principi, sinó que és a través del temps i a partir de l'experiència, que les autores s'adonen que han generat un treball creatiu que respon a unes mateixes inquietuds, dins les quals un dels temes determinants serà el tractament dels límits i la dissolució entre espai públic i privat, aspecte que es dona perfectament a l'MXEspai 1010.

L'MXEspai 1010 no és, doncs, una galeria d'art corrent, no es tracta d'un espai arran de carrer que permet l'entrada de la multitud que passa per un indret tan cèntric com el carrer de la Llibreteria de Barcelona; no és tampoc cap cub blanc, sinó que és un pis que conserva tots els elements propis d'un espai domèstic, els més característics del qual són potser la cuina i els banys, o les divisions en diferents cambres.

Quan entrem a l'MXEspai 1010 ens endinsem dins un espai privat obert al públic i és el tractament de temes que difuminen i fusionen aquests dos aspectes de la realitat un dels motius principals de l'obra de Marga Ximenez i Nora Ancarola, com ha estat també històricament un element cabdal per a moltes dones artistes.

El binomi dona-casa ja el trobem en les pintures i dibuixos que amb aquest títol, *Femme-maison*, va presentar l'any 1946-1947 Louise Bourgeois, en què mostrava una imatge claustrofòbica de la dona en l'entorn domèstic que, a la vegada, esdevenia lloc de sociabilització (especialment femenina) i de refugi.

Però el tema de l'espai domèstic com a espai creatiu, expositiu, reivindicatiu de la condició i la història de la dona esdevé un tema central en obres amb clara consciència feminista de la dècada dels anys seixanta i setanta als Estats Units. Un dels exemples més coneguts és *Womanhouse* (1972), projecte organitzat per Judy Chicago i Miriam Schapiro, cofundadores del *California Institute of Arts (CalArts)* i el seu *Feminist Art Program*. En aquest cas, es feia ús

d'una casa abandonada perquè una sèrie de dones artistes presentessin els seus treballs en cadascuna de les habitacions. Entre les més conegudes destaca la instal·lació *Nurturant Kitchen*, de Susan Frazier, Vickie Hodgetts i Robin Welstch. Kate Walker també va realitzar, inspirada per aquesta proposta, l'obra *Death of the womanhouse* (1974), mentre Martha Rosler presentava *Semiotics of the kitchen* (1975), per posar només uns exemples. Però aquest tema ha arribat fins a artistes més contemporànies en el temps, com Eulàlia Valldosera i les seves les projeccions de llums i ombres a partir d'objectes quotidians, la majoria d'ells de l'entorn domèstic, com l'obra *Envasos: el culte a la mare* (1996).

Un altre element bàsic de *Trilogia de la Privadesa* que té íntima relació amb l'MXEspai 1010 és el seu lligam amb la història, en aquest cas amb una història antiga que es remunta a la Barcino romana, al Mont Tàber, a les columnes d'Hèrcules (tal com tracten els textos del catàleg publicat arran del desè aniversari de la galeria)¹. Marga Ximenez i Nora Ancarola conviuen amb un llegat antic i s'han servit del símbol i la metàfora de la mitologia clàssica per explicar un seguit de temes que s'han convertit en *leitmotiv* dels seus treballs.

El paper de la dona en el mite ha estat essencial. La dona ha estat veritable protagonista del mite; el llibre d'Erika Bornay, *Las hijas de Lilith*², n'és un exemple ben il·lustratiu. Malgrat que el mite ha estat històricament referenciat per l'home, la dona ha estat llar, receptacle i transmissora de missatges transcendents i el poder de la figura femenina com a generadora de vida l'ha convertida en metàfora de forces creadores i destructives.

A través de *Trilogia de la Privadesa*, i a partir del mite que pren com a protagonista la figura de la dona, Marga Ximenez i Nora Ancarola han treballat temes tan transcendents en la nostra vida com silenciats en la societat, temes que queden adscrits a l'espai íntim, a la llar, al propi cos, espais tancats que esdevenen alhora refugi i presó, temes que es tracten "de portes endins". Si a *Sibil·la* i a *Domus Aurea* es fan evidents els antecedents mítics i històrics, també s'hi fan a *Antikerer*, com explicarem més endavant. Aquesta relectura dels fets històrics i dels mites també ha estat present en l'obra d'altres dones artistes, com el fotomuntatge de Mary Beth Edelson, *The Goddess Head* (1975), la *performance 7.000 Year-old Woman*, de Betsy Damon (1977) o, actualment, en projectes com l'aplicació informàtica *Yes or No, The Sphinx*, de Dora García (2005).

Un tercer i darrer aspecte important de *Trilogia de la Privadesa* –que ja s'allunya del factor de l'MXEspai 1010, si més no de forma directa– és el qüestionament dels cànons i la crítica als models socials establerts: a *Sibil·la*, el text d'Elsa Plaza que es llegeix a la instal·lació fa referència a la dictadura del cànon de bellesa imposat; a *Domus Aurea*, la idíl·lica llar on s'ha reclòs i confinat històricament a la dona, també queda qüestionada, desconstruïda i esdevé escenari de vivències, algunes de positives que fan èmfasi en l'evasió, i d'altres de negatives, en què la violència hi és present. A *Antikerer* es reprèn un aspecte que ja havia sorgit dins de

¹ Nora Ancarola i Marga Ximenez (direcció), *MX Espai 1010. Catàleg 10 anys*, Edició MX Espai, Barcelona 2008.

² Erika Bornay, *Las hijas de Lilith*, Ediciones Cátedra. Ensayos de Arte, Madrid 1990.

Sibil·la i que lliga també amb el cànon de bellesa: la “vellesa” com a dramàtica pèrdua de la “bellesa” acceptada socialment, i la malaltia que ens precipita a l’abisme de la inacció i de la dependència, contràriament a l’imperatiu actual en què s’imposa l’acció i l’autonomia individual i en què sembla que no hi hagi temps per a la cura (l’atenció) necessària, ni per a l’acceptació dels processos de dependència.

Trilogía de la Privacidad como un todo

Sílvia Muñoz d’Imbert

Para entender *Trilogía de la Privacidad* de Marga Ximenez y Nora Ancarola tenemos que hablar antes del MXEspai 1010, ya que como las mismas artistas expresan, el trabajo que han ido realizando como gestoras y curadoras de esta galería y que se inició en el año 1999, ha ido inundando su proyecto creativo personal.

Nora Ancarola lo expresa de este modo: *“Paralelamente a ir configurando el proyecto MXEspai 1010, Marga y yo fuimos creando una manera de trabajar en que lo personal y lo privado, lo profesional y lo creativo, lo relacional y lo social se fueron fusionando.”*

De hecho, *Trilogía de la Privacidad* no nace con la intención de convertirse en una trilogía desde el principio, sino que es a través del tiempo y a partir de la experiencia, que las autoras se dan cuenta que han ido generando un trabajo creativo que responde a unas mismas inquietudes, dentro de las cuales uno de los temas determinantes será el tratamiento de los límites y la disolución entre espacio público y privado, aspecto que se da perfectamente en el MXEspai 1010.

El MXEspai 1010 no es, pues, una galería de arte corriente, no se trata de un espacio a pie de calle que permite la entrada de la multitud que pasa por un lugar tan céntrico como la calle Llibreteria de Barcelona; no es ningún cubo blanco tampoco, sino que es un piso que conserva todos los elementos propios de un espacio doméstico, los más característicos del cual son quizá la cocina y los baños, o las divisiones en diferentes habitaciones.

Cuando entramos en el MXEspai 1010 nos adentramos dentro de un espacio privado abierto al público y es el tratamiento de temas que difuminan y fusionan estos dos aspectos de la realidad uno de los motivos principales de la obra de Marga Ximenez y Nora Ancarola, como ha sido también históricamente un elemento importante para muchas mujeres artistas.

Ese binomio mujer-casa ya lo hallamos en las pinturas y dibujos que bajo este título, *Femme-maison*, presentó en el año 1946-1947 Louise Bourgeois, en los que mostraba una imagen claustrofóbica de la mujer en el entorno doméstico que, a su vez, se convertía en lugar de sociabilización (especialmente femenina) y en refugio.

Pero el tema del espacio doméstico como espacio creativo, expositivo, reivindicativo de la condición y la historia de la mujer se convierte en tema central en obras con clara conciencia feminista de la década de los años sesenta y setenta en los Estados Unidos. Uno de los ejemplos más conocidos es *Womanhouse* (1972), proyecto organizado por Judy Chicago y Miriam Schapiro, cofundadoras del *California Institute of Arts (CalArts)* y su *Feminist Art Program*. En este caso, una casa abandonada era utilizada para que una serie de mujeres artistas presentaran sus trabajos en cada una de las habitaciones. Entre las más conocidas destaca la instalación *Nurturant Kitchen*, de Susan Frazier, Vickie Hodgetts y Roben Welstch. Kate Walker también realizó, inspirada por esta propuesta, la obra *Death of the womanhouse* (1974), mientras Martha Rosler presentaba *Semiotics of the kitchen* (1975), por poner sólo unos ejemplos. Pero este tema ha llegado hasta artistas más contemporáneas en el tiempo, como Eulàlia Valldosera y sus proyecciones de luces y sombras a partir de objetos cotidianos, la mayoría de ellos del entorno doméstico, como la obra *Envases: el culto a la madre* (1996).

Otro elemento básico de *Trilogía de la Privacidad* que tiene íntima relación con el *MXEspai 1010* es su vínculo con la historia, en este caso con una historia antigua que se remonta a la *Barcino romana*, al Monte Táber, a las columnas de Hércules (tal como tratan los textos del catálogo publicado a raíz del décimo aniversario de la galería)³. Marga Ximenez y Nora Ancarola conviven con un legado antiguo y se han servido del símbolo y la metáfora de la mitología clásica para explicar una serie de temas que se han convertido en *leitmotiv* de sus trabajos.

El papel de la mujer en el mito ha sido esencial. La mujer ha sido verdadera protagonista del mito; el libro de Erika Bornay, *Las hijas de Lilith*⁴, es un ejemplo muy ilustrativo de este tema. A pesar de que el mito ha sido históricamente referenciado por el hombre, la mujer ha sido hogar, receptáculo y transmisora de mensajes transcendentales y el poder de la figura femenina como generadora de vida la ha convertido en metáfora de fuerzas creadoras y destructivas.

A través de *Trilogía de la Privacidad*, y a partir del mito que toma como protagonista a la figura de la mujer, Marga Ximenez y Nora Ancarola han trabajado temas tan transcendentales en nuestra vida como silenciados en la sociedad, temas que quedan adscritos al espacio íntimo, al hogar, al propio cuerpo, espacios cerrados que se convierten a la vez en refugio y prisión, temas que se tratan “de puertas adentro”. Si en *Sibila* y *Domus Aurea* los antecedentes míticos e históricos son evidentes, en *Antikeres*, también, como explicaremos más adelante. Esta relectura de los hechos históricos y de los mitos ha estado también presente en la obra de otras mujeres artistas, como el fotomontaje de Mary Beth Edelson, *The Goddess Head* (1975), la *performance 7.000 Year-old Woman*, de Betsy Damon (1977) o, actualmente, en proyectos como la aplicación informática *Yes or No, The Sphinx*, de Dora García (2005).

³ Nora Ancarola y Marga Ximenez (dirección), *MX Espai 1010. Catàleg 10 anys*, Edició MX Espai, Barcelona 2008.

⁴ Erika Bornay, *Las hijas de Lilith*, Ediciones Cátedra. Ensayos de Arte, Madrid 1990.

Un tercer y último aspecto importante de *Trilogía de la Privacidad* –que ya se aleja del factor del MxEspai 1010, al menos de forma directa– es el cuestionamiento de los cánones y la crítica a los modelos sociales establecidos: en *Sibila*, el texto de Elsa Plaza que se lee en la instalación hace referencia a la dictadura del canon de belleza impuesto; en *Domus Aurea*, el idílico hogar donde se ha recluso y confinado históricamente a la mujer, también queda cuestionado, reconstruido, y se convierte en escenario de vivencias, algunas de ellas positivas que hacen énfasis en la evasión, y otras negativas, en las que la violencia está presente. En *Antikeres* se retoma un aspecto que ya había surgido dentro de *Sibila* y que se relaciona también con el canon de belleza: la “vejez” como dramática pérdida de la “belleza” aceptada socialmente, y la enfermedad que nos precipita al abismo de la inacción y de la dependencia, contrariamente al actual imperativo en que se impone la acción y la autonomía individual y en el que parece que no haya tiempo para el cuidado (la atención) necesario, ni para la aceptación de los procesos de dependencia.

Trilogía de la privadesa as a Whole

Sílvia Muñoz d’Imbert

To understand Marga Ximénez and Nora Ancarola’s *Trilogía de la privadesa* (Trilogy of Privacy) we must first discuss MxEspai 1010, since, as the artists themselves indicate, the work they have been carrying out as managers and curators of this gallery, which began in 1999, has gradually permeated their personal creative projects.

Nora Ancarola describes it thus: “As we developed the MxEspai 1010 project, Marga and I soon took on a work style in which the personal and the private, the professional and the creative, the relational and the social gradually melded.”

In fact, *Trilogía de la privadesa* was not born of the intention of creating a trilogy from the very start. It was only over time and based on experience that the authors realized they had generated a creative series arising from the same concerns, among which one of the determining themes was the treatment of limits and the dissolution of the limits between public and private space, an aspect that is perfectly exemplified in MxEspai 1010.

MxEspai 1010 is not an ordinary art gallery, it is not a space at street level that would allow the entry of multitudes of people passing through such a central area as is Barcelona’s Carrer de la Llibreteria, nor is it a white cube, but rather an apartment that retains all of the elements of a domestic space, perhaps the most characteristic being the kitchen and bathrooms, or the division into different rooms.

When we enter MxEspai 1010 we are entering a private space open to the public and blurring and melding these two aspects of reality is one of the main motifs in the work of Marga Ximénez and Nora Ancarola, as it has been in the past for many female artists.

The woman-house combination can be found in the paintings and drawings by Louise Bourgeois by the title of *Femme-maison* from 1946-1947, in which she showed a claustrophobic image of woman in the domestic setting that at the same time was an area of (especially feminine) socialization and refuge.

The topic of the domestic space as a place of creation and exhibition, demanding recognition of women's condition and history, became a central theme of works with a clearly feminist consciousness of the 60s and 70s in the States. One of the most well-known examples is *Womanhouse* (1972), a project organized by Judy Chicago and Miriam Schapiro, co-founders of the California Institute of Arts (CalArts) and its Feminist Art Program. In this case, a number of women artists presented their works in different rooms of an abandoned house. Among the most renowned were the *Nurturant Kitchen* installation by Susan Frazier, Vickie Hodgetts and Robin Welstch. Inspired by this project, Kate Walker created the work, *Death of the womanhouse* (1974), while Martha Rosler presented *Semiotics of the Kitchen* (1975), to give but a few examples. This subject has continued in more recent art, such as Eulàlia Valldosera's silhouette projections of everyday objects, the majority of them from the domestic sphere, as in the work *Envasos: el culte a la mare* (Packaging: Mother Worship, 1996).

Another basic element of *Trilogy of Privacy* closely related with MxEspai 1010 is its ties to history, in this case with ancient history dating back to the Roman *Barcino*, to Mont Taber and the Pillars of Hercules (as indicated in the catalogue published on the gallery's tenth anniversary).⁵ Marga Ximénez and Nora Ancarola live in a setting with a Classical heritage and they have used the symbolism and metaphors of Classic mythology to explain a series of themes that have become leitmotifs in their works.

The role of women in mythology has been seminal. Women have been the true protagonists of myths. Erika Bornay's book, *Las hijas de Lilith*⁶ is a highly illustrative example. Although myths have been historically referenced by men, women have been the home, receptacle and transmitters of transcendental messages and the power of the female figure as a generator of life have made her a metaphor of creative and destructive forces.

Through *Trilogia de la privadesa* and using myths whose protagonists are women figures, Marga Ximénez and Nora Ancarola have worked on such topics as transcendental to our lives as they are silenced by society, topics that are relegated to the private sphere, to the home, to one's own body, closed spaces that become at once sanctuary and prison, topics that are dealt with "behind closed doors." In *Sibil·la* (Sibyl) and *Domus Aurea*, the mythical and historical background is obvious, and in *Antikeres* as well, as we will explain below. This rereading of the historical facts and myths can also be found in works by other women artists, as for instance, Mary Beth Edelson's *The Goddess Head* (1975) and Betsy Damon's *7,000 Year-old Woman*

⁵ Nora Ancarola and Marga Ximénez (eds.), *MX Espai 1010. Catàleg 10 anys*, Edició MX Espai, Barcelona: 2008

⁶ Erika Bornay, *Las hijas de Lilith*, Ediciones Càtedra. Ensayos de Arte, Madrid: 1990

performance (1977) or, recently, in projects such as Dora García's 2005 computer program *Yes or No (The Sphinx)*.

A third and last important aspect of *Trilogia de la privadesa*, which diverges from the MxEspai 1010 factor, at least on the surface, is that of questioning the canons and criticizing the established social models: in *Sibil·la*, the text by Elsa Plaza that can be read in the installation refers to the dictatorship of the imposed canon of beauty; in *Domus Aurea*, the idyllic home in which women have historically been secluded and confined is also questioned and deconstructed, becoming an arena for experiences: some positive, emphasizing evasion; others negative, in which violence is present. *Antikeres* takes up an aspect that had emerged in *Sibil·la* and which is also connected with the canon of beauty: "old age" as a dramatic loss of the socially accepted "beauty"⁷ and the illness that thrusts us into the abyss of inaction and dependence, contrary to the current imperative of action and individual independence and in which it seems there is no time for the necessary caregiving or acceptance of the processes of dependence.

⁷ In Catalan, the only difference between the words "bellesa" (beauty) and "vellesa" (old age) is the first letters, B or V. *Translator's Note*.